

ДОКУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ВАГИ ПРО ІНФОРМАТИЗАЦІЮ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Кузнецова Г.П.

к.п.н., доцент кафедри української мови,
літератури та методики навчання
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

NATIONAL IMPORTANCE DOCUMENTS ON EDUCATIONAL INFORMATIZATION IN UKRAINE

H. Kuznetsova

PhD, assistant professor of Ukrainian language,
literature and teaching methods department
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

Анотація

У статті здійснено спробу з'ясувати роль і місце нормативно-правової бази з інформатизації освітнього простору в Україні у формуванні інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців педагогічної галузі знань; довести, що чинні документи державної ваги із впровадження електронного освітнього контенту потребують перегляду та конструктивних змін, спрямованих на створення загальнодержавної концепції розвитку і послідовної реалізації заходів щодо інформатизації освітнього середовища як основи підвищення рівня оволодіння майбутніми учителями інформаційними технологіями.

Abstract

The attempt to clarify the importance and the place of the regulatory basis on educational informatization in Ukraine in the process of forming information and communication competence of intending specialists in the field of pedagogical knowledge is made; it is attempt to prove that the national importance valid documents on implementing electronic educational content should be reconsidered and they need structural changes aimed at creating a national developing concept and consistent putting into action on educational informatization as the basis of increasing acquiring information technologies by intending teachers.

Ключові слова: інформатизація освітнього середовища, законодавча база з електронного освітнього контенту, електронні освітні засоби.

Key words: educational informatization, regulatory basis on electronic educational content, electronic educational means.

Інформатизація всіх сфер діяльності, і освітньої зокрема, спонукають педагогічне суспільство до аналізу й ретельного перегляду основ методологічної, дидактичної, психологічної теорії й практики, до внесення суттєвих коректив у технології, засоби й методи навчання.

Ідеться про розвиток і постійне функціонування в освітньому процесі електронних освітніх ресурсів, спрямованих на формування інформаційно-комунікаційної компетентності в майбутніх педагогів.

Згідно з положенням «Про електронні освітні ресурси» [1] до основних їх видів належать: «електронні документи, електронне видання, електронний аналог друкованого видання, електронні дидактичні демонстраційні матеріали, інформаційна система, депозитарій електронних ресурсів, комп'ютерний текст, електронний словник, електронний довідник, електронна бібліотека цифрових об'єктів, електронний навчальний посібник, електронний підручник, електронні методичні матеріали, курс дистанційного навчання, електронний лабораторний практикум». Чи дають змогу навчальні плани, наприклад, спеціальності Філологія. Учитель (викладач) української мови і літератури всіх освітніх рівнів (бакалавра, спеціаліста, магістра) на високому рівні оволодіти знаннями, уміннями, навичками, іншими компетентностями в галузі освітніх електронних ресурсів, що визначені в Положенні. Заперечна відповідь є очевидною.

Формування в державних навчальних педагогічних закладах у майбутніх спеціалістів високого рівня інформаційно-комунікаційної вправності має здійснюватися передусім на засадах концептуальних підходів і стандартів державної ваги, які утворюють трансферентну систему, що передбачає: 1) аналіз чинної та випрацювання нової законодавчої бази з формування ІКТ фахівців освітньої галузі, і філологічної зокрема, оскільки основою всіх ЕОЗ є текст, лінгвістичних норм продукування якого не відмінено; 2) технічну та комунікаційну забезпеченість вишів (комп'ютерне оснащення, термін дії якого за останніми вимогами не має перевищувати 8 років; наявність каналів передавання й приймання інформації тощо); 3) створення сучасного електронного навчального контенту, змісту інформаційного освітнього середовища; 4) наявність якісного кадрового складу фахівців інформаційних технологій.

Сьогоднішній рівень сформованості ІКТ майбутніх спеціалістів педагогічної галузі не є високим, про що свідчить низка протиріч, а саме: усвідомлення майбутніми педагогами місця і ролі ЕОЗ у формуванні їхньої професійної вправності та недостатній рівень оволодіння ІКТ; підвищення кваліфікаційних вимог до випускників ВНПЗ та інформаційно-комунікаційна

диз'юнктивність навчальних планів їхньої підготовки; стрімкий розвиток різних ЕОЗ та несформованість єдиної термінологічної системи щодо їх визначення, структурування.

На шпальтах науково-педагогічних, методичних, лінгводидактичних праць (Антопольський А., Биков В., Босова Л., Воротникова І., Громов В., Діденко Л., Карташова Л., Коробкова К., Манжула А., Смалько О. та ін.) простежуються дискусії щодо формулювання понять «електронні освітні засоби», «електронні освітні ресурси», «інформаційні ресурси», «електронні засоби навчання», «цифровий освітній ресурс», «Інтернет-ресурси» тощо.

Такі протиріччя та дискусії, на нашу думку, передусім зумовлені тим, що на державному рівні не схвалено єдиних вимог до створення ЕОЗ, повною мірою не розроблено теоретико-методичного, технологічного апарату їх функціонування залежно від класифікації. Відтак аналізу потребує законодавча база з інформатизації освітнього процесу, адже вона має бути основою створення науково-практичної концепції та національної стратегії розвитку і впровадження в Україні освітніх електронних ресурсів.

Спробу здійснити аналіз законодавчого забезпечення із впровадження ІКТ у вищу освіту України знаходимо в працях І.Воротникова, Н.Кіяновської, О.Локшиної, І.Малицької, С.Ніколаєнка та інших. Проте сучасний стан модернізації освітньої сфери потребує, на нашу думку, нового перегляду документів державної ваги з питань інформатизації освітнього середовища.

Курс на розроблення вітчизняної комп'ютерної техніки навчального призначення розпочався на освітніх теренах нашої держави ще в 1985 році, коли урядом було прийнято постанову «Про заходи щодо забезпечення комп'ютерної грамотності учнів середніх навчальних закладів і широкого впровадження електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес» [2], у якому ставилися завдання про створення кабінетів обчислювальної техніки в міжшкільних навчально-виробничих комбінатах, одній-двох школах кожного району УРСР, середніх ПТУ і середніх спеціальних навчальних закладах, інститутах удосконалення вчителів з метою навчити учнів і педагогічний склад освітніх установ працювати з комп'ютерною технікою.

Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Міністерством освіти УРСР та Державним комітетом УРСР із професійно-технічної освіти з 1985 року в педагогічних інститутах, на педагогічних факультетах (відділеннях) університетів та інженерно-педагогічних було розпочато підготовку вчителів математики, фізики й викладачів інших предметів за другою спеціальністю «Інформатика та обчислювальна техніка», розгорнуто організаторську й масово-

політичну роботу щодо забезпечення загальної комп'ютерної грамотності учнівської молоді, учителів, викладацького складу вищих навчальних педагогічних закладів, але здебільшого тих, які здійснювали підготовку вчителів математики та фізики.

Отже, як свідчить зміст Постанови та досвід її впровадження в навчально-виховний процес освітніх установ УРСР (1985-1990р.р. та і в часи незалежності, а саме кінець ХХ початок ХХІ ст.), значна увага приділялася формуванню навичок послуговуватися комп'ютерно-обчислювальною технікою, а не формуванню умінь спілкуватися через неї за законами комунікації. Варто зазначити й те, що інформатика в ті часи розвивалася без тісного взаємозв'язку з лінгвістикою, лінгводидактикою, хоча в основу функціонування електронно-обчислювальної техніки було покладено традиційно лінгвальний термін «текст», який згодом набуває іншої назви – «електронний текст» – створений способом застосування властивостей електронів.

У часи незалежності (1998 рік) Верховною Радою України схвалюється Закон України «Про Національну програму інформатизації», у якому знаходимо визначення поняття «інформатизація» – сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки» [3]. Це ж визначення дублюється й Концепцією Національної програми інформатизації, яка є складником Закону. Національна програма інформатизації, окрім Концепції, включає сукупність державних програм з інформатизації, галузеві, регіональні, органів місцевого самоврядування програми та проекти інформатизації. У Концепції Національної програми інформатизації визначено пріоритетні сфери та напрями з інформатизації, на які спрямовувалися фінансові, матеріальні, трудові ресурси. Пріоритетні сфери не затверджувалися як постійні, а мали «кимось» коригуватися залежно від ситуації.

З огляду на стан інформатизації, що склався нині в педагогічній освіті, варто погодитися з тим, що ця галузь знань інформатизувалася за залишковим принципом, та й інформатизація науки, освіти, культури в самій Концепції визначена дев'ятою позицією. Залишковість, можливо, і є причиною того, що й досі не вдалося сформувати «об'єднаний» чи «колективний» інтелект, прискорити інтеграцію України у світову науку.

Прийняття Україною умов Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства [4] (22 липня 2000 р.), де накреслено основні принципи й шляхи його формування та розвитку, сьогодні сприймається й аналізується як своєрідна концепція інформаційного розвитку нашої держави. Україна на Окінавську хартію відреагувала Указом Президента від 31 липня 2000 року «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет і забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні». Проте він повною мірою не був утілений в інформаційне життя української освіти.

Згодом значний вплив на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в Україні мав проект ЮНЕСКО «Стандарти ІКТ компетентності для вчителів». Відомо, що всесвітня зустріч на вищому рівні з питань розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, інформаційного суспільства відбувалася у два етапи: з 10 по 12 грудня 2003 року в Женеві та з 16 по 18 листопада 2005 року в Тунісі. На другому етапі було поставлено завдання створити інклюзивне суспільство знань засобами комунікації та інформатизації, зокрема засобами «електронного навчання». В Україні проект жваво обговорювався, оскільки його реалізація визначена передусім економічними чинниками, спрямованими на реформування освіти, а саме: рух від традиційної освіти до технологічної (цифрової) грамотності – підготовка «трудового капіталу», здатного працювати на вищому рівні з оперттям на нові інформаційні електронні технології; технологічна грамотність зумовлюється поглибленням знань, оволодінням новим обладнанням та впровадженням його в економіку (йдеться про «працю вищої якості»); технологічно грамотна особистість здатна не лише поглиблювати знання, уміння та інші компетентності, а й продукувати, створювати нові. Отже, чинники технологічної грамотності, поглиблення знань, створення (продукування) нових корисних знань мали б стати основою реформування освіти в Україні та поєднати державну політику з її економічним розвитком.

У цей час значний розвиток, впровадження і використання ІКТ в освітній сфері простежуємо в країнах – членах ЄС, де інформаційні технології визнаються пріоритетним напрямом й з огляду на це інтенсивно розробляються, фінансуються й впроваджуються Національні ІКТ стратегії.

В Україні теж набуває чинності Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006-2010 роки», основними завданнями якої були: «підвищення загальної інформаційної грамотності українського суспільства; оснащення навчальних закладів сучасним комп'ютерним та телекомунікаційним обладнанням; упровадження

інформаційних та телекомунікаційних технологій у навчальний процес і проведення наукових досліджень; забезпечення доступу до національних і світових інформаційних ресурсів; розроблення, впровадження та легалізація навчального програмного забезпечення; розвиток технологій дистанційного навчання; розширення мережі електронних бібліотек» [5].

«Навздогін» Державній програмі у 2007 році схвалюється Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», яким передбачено реалізувати прагнення держави побудувати «орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяти суспільному й особистісному розвитку, підвищувати якість життя» [6]. Цим законодавчим актом знову окреслюються завдання щодо забезпечення комп'ютерної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості. Проте основні напрями ефективної інформатизації освітнього суспільства, передбачені як Державною програмою України, так і Законами, про які йшлося вище, повною мірою не втілилися в освітнє життя. Рівень інформатизації освітнього середовища не набагато зріс, оскільки на державному рівні не було створено системи мотивації щодо впровадження ІКТ в освітню сферу діяльності; аспекти основних засад інформатизації суспільства України протягом 2006-2015 років так і не згармонізувалися з розвитком і провадженням ІКТ в освітній галузі, і лінгводидактичній зокрема, адже не схвалено інформаційного кодексу України, яким би визначалися охоронні права щодо змісту комп'ютерних програм; авторські права під час розміщення й використання освітніх продуктів у мережі Інтернет; інформація про дистанційне навчання, охорона баз даних тощо; не простежуємо методологічного забезпечення з використання комп'ютерних мультимедійних технологій під час викладання шкільних дисциплін; урахування особливостей ІКТ в системах навчання студентів педагогічних навчальних закладів; на відповідному рівні державою не забезпечені навчальні заклади та наукові установи сучасними економічними та ефективними засобами ІКТ і необхідними інформаційними ресурсами.

Базові принципи, стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні, завдання, спрямовані на їх досягнення, основні напрями, етапи і механізми реалізації знаходимо й у такому законодавчому акті, як «Стратегія

розвитку інформаційного суспільства в Україні», реалізація якої передбачається у 2013-2020 роках. Стратегія формулює визначення поняття «Електронна освіта» – «форма отримання освіти, що здобувається з використанням виключно інформаційно-комунікаційних технологій», та на другому етапі реалізації (2016-2020 роки) накреслює умови успішної державної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства. Ось деякі з освітніх: «забезпечення поступової інформатизації системи освіти, спрямованої на задоволення освітніх інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу; формування та впровадження інформаційного освітнього середовища в системі загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти; створення інформаційної системи підтримки освітнього процесу, системи інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління навчальними закладами, інформаційно-технологічного забезпечення моніторингу освіти; розроблення індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності залежно від конкретних потреб, а також випуск електронних підручників та енциклопедій тощо» [7]. Як бачимо, зміст Стратегії перегукується зі змістом Законів, Концепцій, Зasad розвитку інформаційного освітнього середовища і суспільства загалом. Проте знову загострюється проблема спроможності держави в стані економічної й політичної кризи зреалізувати поставлені завдання.

Попри все, інформатизація освітнього середовища має бути першочерговим напрямом державної політики, адже це основа подальшого розвитку системи освіти України, невід’ємний процес її інтегрування у європейський і світовий простір.

Література:

1. Положення про електронні освітні ресурси: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1060 від 01.10.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>.
2. Постанова «Про заходи щодо забезпечення комп’ютерної грамотності учнів середніх навчальних закладів і широкого впровадження електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес» від 30 квітня 1985 р. №185/ - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://npa.iplex.com.ua/doc.php?uid=1048.550.0>
3. Закон України «Про національну програму інформатизації» від 04.02.1998 №74/98-ВР (зі змінами) ». – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/98/-%D0%B2%D1%80>

4. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_163/
5. Державна програма України «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006 – 2010 роки» . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/08.html>
6. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки». – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
7. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p>].